

ประสบการณ์การเรียนรู้การพยาบาลผู้สูงอายุผ่านการสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาล

สมจิตต์ เวียงเพิ่ม, ศษ.ด.^{1*}

ภรณ์ทิพย์ ผลกระโทก, พย.ม.²

สุนิสา คำขึ้น, พย.ม.²

(วันที่ส่งบทความ: 2 มีนาคม 2565; วันที่แก้ไข: 2 พฤษภาคม 2565; วันที่ตอบรับ: 17 พฤษภาคม 2565)

บทคัดย่อ

การสะท้อนคิดสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการอธิบายประสบการณ์การเรียนรู้ของนักศึกษาและผลกระทบที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักศึกษา การสะท้อนคิดช่วยให้นักศึกษาพัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาที่เป็นไปได้ การวิจัยเชิงคุณภาพนี้เป็นการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary analysis) เพื่ออธิบายประสบการณ์การเรียนรู้การพยาบาลผู้สูงอายุผ่านการสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาล ผู้ให้ข้อมูลเป็นนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 ที่ฝึกปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุ เลือกแบบเจาะจงเก็บรวบรวมข้อมูลจากบันทึกสะท้อนคิด ในระหว่างเดือนมีนาคม ถึงมิถุนายน พ.ศ. 2563 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบ 3 ประเด็นหลักคือ 1) การฝึกปฏิบัติการพยาบาลช่วยให้นักศึกษาเข้าใจกระบวนการสูงอายุ ได้แก่ การรับรู้และเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจและสังคมในวัยสูงอายุ 2) มีความรู้สึกในเชิงบวกต่อการฝึกปฏิบัติการพยาบาล ได้แก่ ส่งเสริมความภาคภูมิใจและความพึงพอใจที่สร้างความสุขและรอยยิ้มให้กับผู้สูงอายุและเพิ่มความมั่นใจและอบอุ่นใจ ต่อการฝึกปฏิบัติการพยาบาล 3) นักศึกษาได้รับการเตรียมความพร้อมก่อนการฝึกปฏิบัติการพยาบาลไม่เพียงพอ และขาดความมั่นใจในความรู้และความสามารถ และทักษะการซักประวัติ ซึ่งทำให้มีความวิตกกังวล เครียด และกลัวเพิ่มมากขึ้น ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่านักศึกษาพยาบาลสามารถเชื่อมโยงความรู้ภาคทฤษฎีสู่การปฏิบัติแต่ยังขาดความมั่นใจและขาดทักษะการปฏิบัติการพยาบาล ดังนั้นจำเป็นต้องเพิ่มความสามารถของนักศึกษาในทักษะด้านต่าง ๆ โดยการจัดประสบการณ์ให้นักศึกษาเผชิญสถานการณ์จริงหรือสถานการณ์จำลองในคลินิก เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับนักศึกษาก่อนการฝึกปฏิบัติ

คำสำคัญ: ประสบการณ์การเรียนรู้, การพยาบาลผู้สูงอายุ, การสะท้อนคิด, นักศึกษาพยาบาล

¹ พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ, วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข

² พยาบาลวิชาชีพปฏิบัติการ, วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข

* ผู้ประพันธ์บทความ: สมจิตต์ เวียงเพิ่ม, อีเมล: somjitt@knc.ac.th

Learning Experiences in Gerontological Nursing Through the Reflection of Nursing Students

Somjitt Wiangperm, Ed.D.^{1*}

Pornthip Pholkrathok, M.N.S.²

Sunisa Khakhuen, M.N.S.²

(Received: March 2nd, 2022; Revised: May 2nd, 2022; Accepted: May 17th, 2022)

Abstract

Reflection can be used as a tool to describe student learning experiences and the impact they have on student learning. Reflection helps students develop their ability to analyze problems and provide possible solutions. This qualitative research was a documentary analysis to describe the learning experiences in geriatric care through the reflections of nursing students. The participants were second year nursing students participating in the *Gerontological Nursing Practicum*. The participants were purposively selected and the data collected using the student's reflection notes between March and June 2020. The data were analyzed using content analysis. The results of the study revealed three main issues: 1) nursing practice helps students to understand the process of aging, including the perception and understanding of physical, mental, and social changes in older adults 2) engenders positive feelings towards geriatric care, including promoting the students' pride and satisfaction from creating happiness and smiles for the older adults and increases their confidence and comfort with regard to their nursing practice, and 3) students are inadequately prepared before beginning their nursing practice and lack confidence in their knowledge and competence, as well as interview skills, which causes elevated levels of anxiety, stress and fear. The results of the study revealed that nursing students are capable of linking theoretical knowledge to practice, but that they did not have the confidence and practical skills for participating in nursing practice. Therefore, it is imperative to enhance students' competence in a range of skills by providing experiences that allow students to face real or simulated clinical situations in order to ensure that students are properly prepared before entering clinical practice.

Keywords: learning experience, gerontological nursing, reflection, nursing student

¹ Registered Nurse, Senior Professional Level, Boromarajonani College of Nursing, Nakhon Ratchasima, Faculty of Nursing, Praboromarajchanok Institute, Ministry of Public Health

² Registered Nurse, Practitioner Level, Boromarajonani College of Nursing, Nakhon Ratchasima, Faculty of Nursing, Praboromarajchanok Institute, Ministry of Public Health

* Corresponding author: Somjitt Wiangperm, E-mail: somjitt@knc.ac.th

บทนำ

อัตราการเกิดที่ลดลงและการมีอายุขัยที่ยืนยาวขึ้น ทำให้จำนวนผู้สูงอายุในประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ในปี พ.ศ. 2565 ประเทศไทยจะเป็น “สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์” (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2564) ทำให้ในอนาคตปัญหาสุขภาพส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุที่ต้องการการรักษาและดูแลแตกต่างจากวัยอื่น ๆ นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังมีความเสี่ยงสูงในการเกิดโรคเรื้อรัง ซึ่งต้องการการดูแลในระยะยาวและต้องการพยาบาลที่มีคุณภาพ ส่งผลให้พยาบาลในอนาคตต้องเผชิญกับความรับผิดชอบในการดูแลผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมาแล้ว มีผลต่อการปรับกระบวนการทัศนในหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ที่ต้องสร้างเสริมให้ผู้เรียนมีลักษณะของการปฏิบัติงานพยาบาลในศตวรรษที่ 21 ที่ให้ความสำคัญกับทักษะการเรียนรู้ ดังนั้นการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 จึงเป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการกำหนดยุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การแก้ปัญหา ซึ่งเป็นทักษะที่มีความจำเป็นมากในการปฏิบัติการพยาบาล (สมจิตต์ สีนุชชัย, สุดา เดชพิทักษ์ศิริกุล, และปิยะรัตน์ หยกสุริยันธ์, 2561)

การจัดการเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์ประกอบด้วย 2 ส่วนที่สำคัญ คือ ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยในภาคปฏิบัติซึ่งถือได้ว่าเป็นหัวใจของการศึกษาพยาบาล มุ่งเน้นให้นักศึกษานำความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ที่ได้รับจากชั้นเรียนไปประยุกต์ในสถานการณ์จริง ทำให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ Dewey (1933) เชื่อว่าการเรียนรู้เป็นผลจากการได้รับประสบการณ์แล้วได้รับการกระตุ้นให้สะท้อนคิดถึงประสบการณ์ จะทำให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างความคิด ความเชื่อและการกระทำ ซึ่งประสบการณ์ในสถานการณ์ทางคลินิกเต็มไปด้วยประสบการณ์ที่มีชีวิต การมีปฏิสัมพันธ์ ความคาดหวังและอารมณ์ที่เกิดขึ้นในระหว่างการเรียนรู้ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีการบูรณาการความรู้ความเข้าใจจากประสบการณ์เดิมของแต่ละบุคคลแล้วนำความรู้ดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Jasper & Rosser, 2013) การสะท้อนคิดเป็นรูปแบบการคิดที่ช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ที่มีคุณค่าและทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนดีขึ้น (Sun et al., 2016) การสะท้อนคิดจึงเป็นกลวิธีที่ผู้สอนนำมาใช้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการคิดพิจารณาประสบการณ์ที่ผ่านมาอย่างรอบคอบ จนทำให้เกิดการเรียนรู้ที่จะนำไปปรับปรุงการปฏิบัติการพยาบาลของตนเองในอนาคตให้ดีขึ้น (Bagnato, Dimonte, & Garrino, 2013)

การเขียนบันทึกสะท้อนคิดเป็นการสะท้อนคิดที่เขียนโดยนักศึกษา ทำให้นักศึกษาได้วิเคราะห์ถึงความคิด การปฏิบัติการพยาบาล การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (Mlinar Reljic, Pajnikihar, & Fekonja, 2019) การเขียนบันทึกสะท้อนคิดทำให้นักศึกษาได้พิจารณาไตร่ตรองถึงสิ่งที่ได้รับจากประสบการณ์ ความรู้สึกที่เกิดขึ้น และเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Westin, Sundler, & Berglund, 2015) บันทึกสะท้อนคิดให้โอกาสนักศึกษาได้สะท้อนถึงการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติการพยาบาลเมื่อต้องเผชิญปัญหาในสถานการณ์จริง โดยผ่านมุมมองของนักศึกษา จากการสังเกตความรู้สึกและการอธิบายที่สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติเพื่อแก้ไขสถานการณ์ที่เสี่ยงหรือสถานการณ์ที่ไม่เหมาะสมในวิชาชีพ (Bagnato et al., 2013) ซึ่งจะทำให้นักศึกษาเข้าใจถึงรูปแบบการเผชิญปัญหา ความคิด อารมณ์และความรู้สึกของผู้เรียน (Bjerkvik & Hilli, 2019)

การฝึกปฏิบัติการพยาบาลทางคลินิกมักก่อให้เกิดความเครียดและความวิตกกังวลกับนักศึกษา (Levett-Jones & Bourgeois, 2015) โดยมีปัจจัยจากกระบวนการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน สภาพแวดล้อมทางคลินิก พยาบาลประจำการ ผู้สูงอายุที่นักศึกษาไม่เคยรู้จักมาก่อน และกลัวที่จะทำผิดพลาด การเขียนบันทึกสะท้อนคิดจึงเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ระบายความคิด ความรู้สึก ความคิดเห็นและเจตคติของตนเอง ดังนั้น การสะท้อนประสบการณ์ทางอารมณ์ในระหว่างการฝึกปฏิบัติการพยาบาลทางคลินิกมีความสำคัญมาก (Mlinar Reljic, Pajnikihar, & Fekonja, 2019) ซึ่งการเขียนและการสะท้อนถึงความรู้สึกและอารมณ์จะสามารถลดทอนอารมณ์และความรู้สึกของนักศึกษาโดยการถ่ายทอดประสบการณ์ของตนเองออกมาเป็นตัวอักษร (Naber & Markley, 2017) ทำให้นักศึกษากิดความมั่นใจในความสามารถต่อการเผชิญกับสถานการณ์ใหม่ในอนาคต (Sun et al., 2016) และมีความสามารถในการเข้าใจในความรู้สึกของผู้ป่วยและครอบครัวเพิ่มขึ้น (Teskereci & Boz, 2019) นอกจากนี้บันทึกสะท้อนคิดให้ "ภาพรวม" ของการฝึกภาคปฏิบัติตามความเป็นจริง (ลักษณะของการให้บริการ ลักษณะของผู้สูงอายุ) และกระบวนการสอน (เช่น ปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับพยาบาลพี่เลี้ยง อาจารย์ และผู้สูงอายุ) ซึ่งข้อมูลเหล่านี้สามารถนำมาปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในรายวิชาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การจัดการเรียนการสอนในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุมุ่งเน้นให้นักศึกษาพยาบาลได้เข้าใจทุกมิติภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุที่มีความหลากหลายและแตกต่างกันทั้งในด้านวิธีการดำเนินชีวิต สุขภาพสังคม กิจกรรมการเรียนการสอนในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุได้จัดให้นักศึกษาผ่านประสบการณ์ในบริบทที่หลากหลาย ได้แก่ การดูแลผู้สูงอายุในโรงพยาบาล ในชุมชนและในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ ซึ่งจะช่วยให้นักศึกษาได้มีโอกาสฝึกทักษะปฏิบัติการพยาบาลอย่างครอบคลุมทั้งการเยี่ยมบ้าน ผู้สูงอายุในชุมชน การจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพร่วมกับโรงเรียนผู้สูงอายุของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ปฏิบัติการพยาบาลดูแลผู้ป่วยสูงอายุในโรงพยาบาล รวมถึงการดูแลผู้สูงอายุและการจัดกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ

ดังนั้นเพื่อเป็นการเตรียมนักศึกษาพยาบาลให้สามารถให้การพยาบาลผู้สูงอายุครอบคลุมองค์รวมตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม จึงต้องอาศัยความรู้เฉพาะด้านเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ นักศึกษาพยาบาลที่ให้การดูแลผู้สูงอายุควรมีความรู้ความเข้าใจในความต้องการของผู้สูงอายุ รวมทั้งมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุยอมรับให้เกียรติและเคารพในตัวผู้สูงอายุ ซึ่งจะทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกได้รับการยอมรับ รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า ภาคภูมิใจ มีความสุข และให้ความร่วมมือในการพยาบาล ฉะนั้นการเตรียมพยาบาลตั้งแต่เป็นนักศึกษาพยาบาลให้พร้อมในการดูแลผู้สูงอายุได้อย่างถูกต้องเหมาะสมเมื่อจบไปเป็นพยาบาลจึงมีความสำคัญยิ่งจะทำให้นำไปสู่การปฏิบัติการดูแลผู้สูงอายุที่เหมาะสมต่อไป (สุภารัตน์ พิสัยพันธุ์, อนงค์ลักษณ์ วงศ์ตรี, และณัฐชยาน์ ชาบัวคำ, 2565) การศึกษาครั้งนี้จึงมีเป้าหมายที่จะอธิบายประสบการณ์การเรียนรู้การพยาบาลผู้สูงอายุผ่านการสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาล เพื่อเข้าใจถึงประสบการณ์การเรียนรู้ ความคิด อารมณ์และความรู้สึกของนักศึกษาพยาบาลที่จะสามารถนำมาปรับปรุงการเรียนการสอนที่เหมาะสมสำหรับการพยาบาลผู้สูงอายุในหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ในอนาคตและช่วยส่งเสริมคุณภาพการดูแลผู้สูงอายุต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่ออธิบายประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านการสะท้อนคิดหลังการฝึกปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุ
กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการเขียนบันทึกสะท้อนคิดของ Gibbs (1988) ประกอบด้วย 6 ขั้นตอนคือ 1) ขั้นตอนบรรยายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น 2) ขั้นตอนบอกความรู้สึกที่เกิดขึ้น 3) ขั้นตอนประเมินความคิดเห็นต่อสถานการณ์ เป็นการพิจารณาความคิด ความรู้สึกเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นไปในด้านบวกหรือด้านลบ 4) ขั้นตอนวิเคราะห์ภาพรวมของสถานการณ์ สิ่งที่เกิดขึ้นมีอะไรบ้างที่เป็นอุปสรรค มีอะไรบ้างที่จะสามารถช่วยให้สถานการณ์ดีขึ้น 5) ขั้นตอนหาข้อสรุป และ 6) ขั้นตอนวางแผนการกระทำ โดยให้นักศึกษาเขียนบันทึกสะท้อนคิด 6 ขั้นตอนหลังสิ้นสุดการฝึกปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุในแต่ละแหล่งฝึกจำนวน 3 ครั้ง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary analysis; González-García, Lana, Zurrón-Madera, Valcárcel-Álvarez, & Fernández-Feito, 2020) เป็นแบบบันทึกสะท้อนคิดที่เขียนโดยนักศึกษาพยาบาลหลังสิ้นสุดการฝึกปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุ โดยดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากร

ประชากร คือ แบบบันทึกสะท้อนคิดที่นักศึกษาพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 2 เป็นผู้บันทึก จำนวน 195 ฉบับ ผู้ให้ข้อมูลหลักคือ แบบบันทึกสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 ที่ฝึกปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุ คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ตามคุณสมบัติคือ 1) เป็นแบบบันทึกสะท้อนคิดของนักศึกษาที่ฝึกปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุในกลุ่มที่ผู้วิจัยเป็นผู้นิเทศศึกษาในแต่ละแหล่งฝึก 2) เป็นแบบบันทึกสะท้อนคิดที่ครบถ้วนและครอบคลุมทั้ง 6 ขั้นตอนของแบบบันทึก การบันทึกมีความชัดเจนและสามารถเข้าใจได้ง่าย มีข้อมูลที่จะสร้างความหมายให้กับงานวิจัย

การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ได้ผ่านการพิจารณาและอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา โครงการวิจัยรหัส COA No. 011.2563.012/2564 ผู้วิจัยขออนุญาตเก็บข้อมูลโดยอธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการทำวิจัย ขั้นตอนในการเก็บข้อมูลให้กลุ่มตัวอย่างโดยละเอียด กลุ่มตัวอย่างมีสิทธิ์ในการตัดสินใจที่จะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมในการวิจัยเมื่อใดก็ได้ โดยไม่มีผลกระทบต่อค่าคะแนนในวิชาดังกล่าวและการเรียนวิชาอื่น ๆ ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยจะถูกเก็บเป็นความลับ ผลการวิจัยจะรายงานข้อมูลในภาพรวม ไม่ระบุชื่อหรือชื่อที่ปรากฏในการวิจัยนี้เป็นนามสมมติทั้งหมด ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจะนำมาใช้ในการศึกษาเท่านั้น หลังเสร็จสิ้นการวิจัยแล้ว ข้อมูลจะถูกทำลายโดยไม่เผยแพร่
เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยที่สำคัญคือ ตัวผู้วิจัยและเครื่องมือที่ใช้ประกอบการวิจัยคือแบบบันทึกสะท้อนคิด โดยผู้วิจัยสร้างตามแนวคิดของ Gibb's มีลักษณะเป็นแนวคำถามปลายเปิดแบบกึ่งโครงสร้าง ที่ประกอบ

ด้วยแนวคำถามหลักคือ 1) การฝึกภาคปฏิบัติในสัปดาห์นี้มีเหตุการณ์สำคัญอะไรเกิดขึ้น (นักศึกษาทำอะไร มีใครเกี่ยวข้องบ้าง) 2) ในขณะที่เกิดเหตุการณ์นักศึกษาคิดอะไรหรือรู้สึกอย่างไร 3) จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมีสิ่งที่นักศึกษาคิดว่าทำได้ดี เพราะเหตุใด 4) จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมีสิ่งที่นักศึกษาคิดว่าทำไม่ได้ยังไม่เหมาะสม เพราะเหตุใด 5) จากเหตุการณ์นี้นักศึกษาเข้าใจหรือได้เรียนรู้อย่างไร และ 6) หากเกิดเหตุการณ์ที่คล้ายคลึงกันอีกนักศึกษาระปฏิบัติแตกต่างไปจากเดิมอย่างไร ซึ่งผ่านการตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ และทดลองใช้กับผู้ให้ข้อมูลจำนวน 2 คน เพื่อทดสอบความเข้าใจความหมายและความชัดเจนของแนวคำถามก่อนนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

การตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูล (Trustworthiness)

ในการวิจัยครั้งนี้ มีการควบคุมคุณภาพของงานวิจัยตามแนวคิดของ Guba and Lincoln (1989) ซึ่งคำนึงถึงหลักความน่าเชื่อถือได้ของงานวิจัย (Credibility) ผู้วิจัยทำการวิจัยอย่างเป็นระบบขั้นตอนตามหลักระเบียบวิธีวิจัย คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เฉพาะเจาะจงตามคุณสมบัติ และนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ไปให้ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 2 ราย ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลที่ดีที่สุดทำการตรวจสอบว่าตรงตามปรากฏการณ์หรือไม่ (Member checking) รวมทั้งให้อาจารย์พยาบาลผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้และประสบการณ์ในการทำวิจัยเชิงคุณภาพจำนวน 2 ราย ตรวจสอบผลการวิเคราะห์ รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะ (Peer debriefing) นอกจากนี้ได้คำนึงถึงหลักการยืนยันผลการวิจัย (Confirmability) โดยการบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบ และอ้างอิงคำพูดของผู้ให้ข้อมูลประกอบผลการวิจัย เพื่อสามารถตรวจสอบความถูกต้องภายหลังได้ รวมทั้งปรึกษาทบทวนการลงรหัสกับอาจารย์พยาบาลผู้เชี่ยวชาญเป็นระยะตลอด

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ ดำเนินการรวบรวมข้อมูลตั้งแต่ มีนาคม - มิถุนายน พ.ศ. 2563 นักศึกษาต้องทำการหมุนเวียนแหล่งฝึกทุกสัปดาห์ จำนวน 3 แหล่งฝึกคือ โรงพยาบาล ชุมชน และศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุโดยมอบหมายให้นักศึกษาเขียนบันทึกสะท้อนคิดหลังสิ้นสุดการฝึกปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุจำนวน 3 ครั้ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis; ปณดา เหล่าชนดาว, 2561) ดังนี้ 1) ผู้วิจัยอ่านข้อมูลทั้งหมดที่ได้หลาย ๆ ครั้งเพื่อให้ได้มุมมองที่ครอบคลุมของทั้งหมด เกิดความเข้าใจในภาพรวมของปรากฏการณ์ 2) นำประโยคที่สามารถสะท้อนประสบการณ์การเรียนรู้การพยาบาลผู้สูงอายุมาลงรหัส 3) ผู้วิจัยนำหน่วยรหัสทั้งหมดมาจัดเป็นหมวดหมู่ โดยพิจารณาจากเนื้อหาของรหัสที่คล้ายคลึงและสอดคล้องกันจึงจัดรหัสเหล่านั้นอยู่ในหมวดหมู่เดียวกัน และ 4) เมื่อจัดหมวดหมู่ของหน่วยรหัสแล้วพบว่าข้อมูลอิ่มตัวแล้ว ผู้วิจัยจึงนำหมวดหมู่แต่ละหมวดหมู่มาจัดทำประเด็นหลักสำหรับงานวิจัยครั้งนี้ หลังจากนั้นผู้วิจัยนำประเด็นเหล่านั้นให้อาจารย์พยาบาลผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้และประสบการณ์ในการทำวิจัยเชิงคุณภาพจำนวน 2 ราย ตรวจสอบผลการวิเคราะห์ รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

ประเด็นเกี่ยวกับประสบการณ์การเรียนรู้การพยาบาลผู้สูงอายุผ่านการสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาลมี 3 ประเด็นหลักคือ 1) การฝึกปฏิบัติการพยาบาลช่วยให้เข้าใจกระบวนการสูงอายุ 2) มีความรู้สึกเชิงบวกต่อการฝึกปฏิบัติการพยาบาล 3) ขาดความมั่นใจในความรู้ความสามารถ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ประเด็นหลักที่ 1 การฝึกปฏิบัติการพยาบาลช่วยให้เข้าใจกระบวนการสูงอายุ

การฝึกปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุทำให้นักศึกษาเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสูงอายุที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสรีระภายนอก ได้แก่ การเสื่อมถอยของร่างกายในวัยสูงอายุที่นักศึกษารับรู้มากที่สุด เรื่องการมองเห็นและการได้ยิน ส่วนการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจของผู้สูงอายุ คือ ผู้สูงอายุแต่ละคนมีความเป็นตัวเองและมีอารมณ์ที่แตกต่างกัน มีการแสดงอารมณ์ในลักษณะน้อยใจ เสียใจง่าย อ่อนไหวง่าย สำหรับการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม ผู้สูงอายุต้องการแรงเสริมหรือคำชมในระหว่างการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ และ นักศึกษาให้การปฏิบัติต่อผู้ป่วยสูงอายุบนพื้นฐานของความเข้าใจให้ความสนใจเอาใจใส่ในการปฏิบัติการพยาบาล โดยความเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ในวัยสูงอายุ มีดังนี้

1. รับรู้และเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายในวัยสูงอายุ

การเสื่อมถอยทางสรีระภายนอกของผู้สูงอายุที่นักศึกษสามารถสังเกตเห็นได้ชัดเจน เช่น สายตาไม่ค่อยดีทำให้เวลาสาธิตมองเห็นไม่ชัด นักศึกษาจึงได้ทำสื่อที่ช่วยให้ผู้สูงอายุสนใจ ปัญหาการได้ยินควร จะพูดให้ดัง ฟังชัด นอกจากนี้ นักศึกษามีความรู้สึกชื่นชมผู้สูงอายุที่ยังคงมีร่างกายแข็งแรงสามารถเข้าร่วม กิจกรรมได้ทุกครั้ง ดังข้อมูลที่นักศึกษابันทัก ดังนี้ “เข้าใจความเสื่อมถอยและความถดถอยของผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุบางท่านมีความเสื่อมถอย ก็ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างเต็มที่” (187s) และ

ตอนทำกิจกรรมทำบริหารเข่า ซึ่งผู้สูงอายุมองไม่เห็น ขณะสาธิตทำทำบริหารเร็วเกินไป เรียนรู้ว่า ผู้สูงอายุสายตาไม่ค่อยดีทำให้เวลาสาธิตมองเห็นไม่ชัด จึงไม่สามารถปฏิบัติได้ตรงกับท่าที่ถูกต้อง (42c)

การได้ไปพูดคุยและดูแลผู้สูงอายุท่านหนึ่งที่มีอายุมากถึง 82 ปี แต่คุณตาแข็งแรง สามารถเดินเองได้ เข้าร่วมกิจกรรมได้ทุกครั้ง ซึ่งแตกต่างจากผู้สูงอายุท่านอื่น รู้สึกชื่นชมและอยากมีสุขภาพแข็งแรงเหมือนคุณตา (118s)

2. รับรู้และเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจในวัยสูงอายุ

การเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจในผู้สูงอายุที่นักศึกษารับรู้ได้ถึงความเป็นตัวเองของผู้สูงอายุแต่ละคน ยึดติดอยู่กับความคิดและเหตุผลของตนเอง มีการแสดงทางอารมณ์ในลักษณะน้อยใจ เสียใจง่าย อ่อนไหวง่าย นักศึกษาเกิดการเรียนรู้และเข้าใจ ปรับตัว ปรับวิธีการพูดด้วยการใช้คำพูดที่เหมาะสมและแสดงออกด้วย ท่าที่อ่อนน้อมต่อผู้สูงอายุ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าในตนเองด้วยการให้ผู้สูงอายุเล่าเรื่อง ภูมิใจหรือประสบการณ์ในอดีตของผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุยิ้มและหัวเราะกับสิ่งที่เขาภาคภูมิใจ นักศึกษา ยอมรับว่าผู้สูงอายุผ่านประสบการณ์มามากกว่าคนรุ่นใหม่ควรต้องเข้าใจและให้เกียรติผู้สูงอายุ ดังข้อมูล ที่นักศึกษได้บันทักไว้ ดังนี้

การลงไปเยี่ยมคนตาเหมือนคนตาเป็นคนที่มีความคิดเป็นของตนเอง เอาความคิดตัวเองเป็นหลัก รู้สึกว่าเขาเป็นคนที่เชื่อในสิ่งที่ตัวเองคิดเป็นส่วนใหญ่ เราควรจะรับฟังมากกว่าการที่เราจะไปพูดขัดแย้งในสิ่งที่บางอย่างมันไม่ควร (29c)

การยอมรับในความคิดของผู้สูงอายุ เพราะผู้สูงอายุผ่านประสบการณ์มากกว่า เรียนรู้ชีวิตมาเยอะ ถึงชอบที่จะพูดคุยเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ผ่านมาของช่วงชีวิต ผู้สูงอายุชอบเล่าเรื่องและชอบสอนลูกหลาน ทำให้ท่านรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า คอยเป็นครูสอนประสบการณ์ชีวิตให้ฟัง (182s)

3. รับรู้และเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมในวัยสูงอายุ

การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมในผู้สูงอายุเป็นประสบการณ์ระหว่างการจัดกิจกรรมให้กับผู้สูงอายุในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ ในระหว่างการทำกิจกรรมมีผู้สูงอายุบางคนที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจและมีอารมณ์อ่อนไหวง่าย ต้องการคำชมหรือแรงเสริมในการทำกิจกรรม และการแสดงออกถึงพฤติกรรม การไม่ยอมรับและไม่พอใจผู้สูงอายุที่เข้ามาอยู่ในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุที่หลัง นอกจากนี้ นักศึกษารับรู้ว่าศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุไม่ใช่ที่พักของผู้สูงอายุที่จำเป็นต้องมาอยู่ เพราะไม่มีลูกหลานดูแลเท่านั้น แต่ยังเป็นสถานที่พักสำหรับผู้สูงอายุที่ไม่ต้องการพึ่งพาลูกหลาน จึงเลือกมาอยู่สถานที่พักสำหรับผู้สูงอายุด้วยความสมัครใจและความสบายใจของตนเอง และมั่นใจว่าจะมีผู้ดูแลตนเองในบั้นปลายชีวิต ดังข้อมูลที่นักศึกษาได้บันทึกไว้ ดังนี้ “ผู้สูงอายุที่นี้จะมีอารมณ์ที่อ่อนไหวง่าย ต้องระวังในเรื่องการใช้คำพูด หรือการแสดงออกที่ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกไม่ดี” (155s)

ผู้สูงอายุบางคนไม่ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม การเข้าหาผู้สูงอายุยังไม่ทั่วถึง เพราะมีผู้สูงอายุหลายคนอาจทำให้ผู้สูงอายุบางท่านน้อยใจได้ ผู้สูงอายุต้องการแรงเสริมหรือคำชมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ (57s)

รู้สึกว่าการที่คุณยายแต่ละคนเลือกที่จะเข้ามาอยู่ มีเหตุผลต่างกัน ก่อนที่ยังไม่ฝึกเคยมีความคิดว่าการที่เข้ามาอยู่บ้านพักคนชราคือคนที่ยากจน ไม่มีที่อยู่ ถูกทอดทิ้งเท่านั้น แต่ในความเป็นจริงแล้วคุณยายบางคนเลือกที่จะมาอยู่เอง เพื่อความสบายใจทำให้มีการเปลี่ยนมุมมองความคิดและเข้าใจถึงการเป็นอยู่ (152s)

ประเด็นหลักที่ 2: มีความรู้สึกเชิงบวกต่อการฝึกปฏิบัติการพยาบาล

นักศึกษาร้อยละ 95 ให้ข้อมูลตรงกันว่า การฝึกปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุทำให้ได้รับประสบการณ์ที่ดีและเกิดความรู้สึกในเชิงบวกต่อการเรียนรู้ ซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมกับอาจารย์และพยาบาลที่เสียใจในปฏิบัติทักษะการพยาบาล และการปฏิบัติหน้าที่ผู้นำกิจกรรมได้ตามเป้าหมายที่นักศึกษาตั้งไว้ ความรู้สึกดีใจที่ผู้สูงอายุให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมที่นักศึกษาจัด ซึ่งในขณะที่เข้าร่วมกิจกรรมผู้สูงอายุมีรอยยิ้มและเสียงหัวเราะ ทำให้นักศึกษารับรู้ถึงความสุขที่ผู้สูงอายุได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม รวมถึงการที่พยาบาลที่เสียใจให้คำแนะนำ สอน และพูดให้กำลังใจ ทำให้นักศึกษากล้าที่จะสอบถามหรือขอประสบการณ์ที่อยากได้ ส่งผลให้นักศึกษาเกิดความมั่นใจในการปฏิบัติทักษะการพยาบาล และสามารถปฏิบัติทักษะการ

พยาบาลได้คล่องขึ้น ความรู้สึกอุ่นใจที่มีอาจารย์นิเทศอยู่ด้วย และการที่ผู้สูงอายุให้กำลังใจนักศึกษา และปฏิบัติต่อนักศึกษาเหมือนเป็นลูกหลานด้วยการสัมผัสมีนักรักษาระหว่างการพูดคุย ความรู้สึกเชิงบวกของนักศึกษาที่เกิดขึ้น มีดังนี้

1. ความภาคภูมิใจ

ความภาคภูมิใจ เป็นความรู้สึกที่นักศึกษามีต่อตนเองในทางที่ดี นักศึกษาที่รู้สึกภาคภูมิใจระบุว่าความรู้สึกนี้เกิดขึ้นเมื่อตนเองได้ใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่ปฏิบัติทักษะการพยาบาลให้ประสบผลสำเร็จได้ตามเป้าหมายที่ตนเองตั้งไว้ ดังข้อมูลที่นักศึกษานำมาบอกดังนี้

การขึ้นฝึกปฏิบัติในสัปดาห์นี้ เหตุการณ์ที่สำคัญคือ การได้สวนปัสสาวะแบบชั่วคราวเพื่อเก็บยูเอ (UA [Urinalysis] = การตรวจปัสสาวะอย่างละเอียด) เพราะว่าการใส่สายสวนปัสสาวะครั้งนี้ถือว่ามีความยากพอสมควร ทั้งนักศึกษาและอาจารย์มีความพยายามสุดกำลัง แต่ก็เก็บไม่ได้จึงต้องเรียกพี่พยาบาลมาช่วยนักศึกษาอาจารย์และพี่พยาบาลช่วยกันอยู่นานจนในที่สุดก็ได้เก็บยูเอของผู้สูงอายุท่านนั้น เมื่อปัสสาวะผู้สูงอายุท่านนั้นไหลออก ก็รู้สึกดีใจภาคภูมิใจ ว่าอย่างน้อยเราก็มีส่วนร่วมในการเก็บยูเอ สำเร็จ และได้นำยูเอ ไปส่งตรวจ ทำให้เข้าใจว่าเมื่อเรามีความพยายามแล้วต่อให้สิ่งที่จะทำให้จะมีผลออกมาอย่างไรเราก็มีความพยายามที่จะทำให้สำเร็จ (91w)

ดิฉันรู้สึกมีความสุข สนุกสนานร่วมกับผู้สูงอายุ และคิดว่าดิฉันก็สามารถที่จะเป็นผู้นำในการทำกิจกรรมได้ รู้สึกภาคภูมิใจที่ทำตามเป้าหมายที่ตนเองตั้งไว้ได้ ถ้าทุกคนมีความมั่นใจในตนเอง กิจกรรมที่ได้จัดขึ้นนั้นจะออกมาดี และจะมีความพอใจที่ตนเองได้ทำตามเป้าหมายที่ตนเองตั้งไว้ได้ (25c)

2. มีความพึงพอใจที่สร้างความสุขและรอยยิ้มให้กับผู้สูงอายุ

ในการจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุ นักศึกษาต้องการเห็นผู้สูงอายุมีความสุขเพิ่มขึ้น เมื่อผู้สูงอายุให้ความร่วมมือโดยการปฏิบัติตามและร่วมตอบคำถาม รวมถึงมีรอยยิ้มแห่งความสนุกสนาน ซึ่งสะท้อนว่าผู้สูงอายุผ่อนคลายและมีความสุข ส่งผลให้นักศึกษารับรู้ได้ถึงพลังความสุขที่ผู้สูงอายุพยายามถ่ายทอดออกมา โดยเฉพาะการทำให้ผู้สูงอายุที่ไม่อยากร่วมทำกิจกรรมมาสนใจทำกิจกรรมได้ สิ่งเหล่านี้ทำให้นักศึกษารู้สึกพึงพอใจในสิ่งที่ตนเองได้ทำให้กับผู้สูงอายุ ดังข้อมูลที่นักศึกษานำมาบอกดังนี้

หลังจากที่ได้พูดคุยไปสักพักแล้วรู้สึกอบอุ่น เพราะผู้สูงอายุชอบการคุยไปและสัมผัสตัวไปทำให้เรารู้สึกว่าผู้สูงอายุมองเราเหมือนลูกหลาน ในการทำกิจกรรมรู้สึกได้ถึงความสุขที่พบจากรอยยิ้มและการทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุ (115s)

มีความสุขที่ได้เห็นว่าผู้สูงอายุให้ความร่วมมือและมีความสุขกับกิจกรรมที่นักศึกษาจัดให้ สามารถทำให้ผู้สูงอายุได้ผ่อนคลายเพราะเมื่อผู้สูงอายุมีความสุข นักศึกษาก็รับรู้ได้ถึงพลังความสุขที่ผู้สูงอายุพยายามถ่ายทอดออกมา (184s)

3. มีความมั่นใจและอบอุ่นใจต่อการฝึกปฏิบัติการพยาบาล

นักศึกษาให้ข้อมูลว่านักศึกษารู้สึกมั่นใจและอบอุ่นในการปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุ เพราะพยาบาลที่เลี้ยงเป็นคนใจดี พูดจาไพเราะ ให้คำแนะนำและสอน จึงเกิดสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างกัน ทำให้นักศึกษากลับมาที่จะสอบถามหรือขอประสบการณ์ที่อยากเรียนรู้กับพยาบาลที่เลี้ยงมากขึ้น นักศึกษารู้สึกอุ่นใจที่อาจารย์อยู่บนหอผู้ป่วยด้วย ส่วนสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้สูงอายุ เป็นการที่ผู้สูงอายุยินดีที่จะสนทนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับนักศึกษา โดยในระหว่างการสนทนาผู้สูงอายุสัมผัสตัวนักศึกษา ทำให้นักศึกษารู้สึกว่าผู้สูงอายุมองนักศึกษาเหมือนลูกหลาน ดังข้อมูลที่นักศึกษายกมาดังนี้

ครั้งแรกที่ทำให้เหตุการณ์คู่กับที่รู้สึกตื่นเต้นมาก ๆ จับอุปกรณ์ผิด ๆ ถูก ๆ กลัวทำไม่ได้แล้วโดนพี่ดูแลแต่พี่บนหอผู้ป่วยใจดีทุกคนเข้าคู่ทำให้เหตุการณ์กับใคร พี่คนนั้นก็คอยเตือนสติให้ใจเย็น ๆ คอยบอกสอนโดยไม่ต่อว่า ทำให้เรามั่นใจในการทำเหตุการณ์และทำให้รวดเร็วมากยิ่งขึ้น (123w)

ในวันถัดมาที่ลงไปพบผู้สูงอายุมีความเป็นกันเองมากขึ้น พูดคุยได้ดีขึ้น ตัวนักศึกษาเองก็กล้าที่จะพูดคุยกับผู้สูงอายุมากขึ้นกว่าวันแรก มีการเตรียมตัวตั้งคำถามมากขึ้น และมีอาจารย์คอยให้คำแนะนำตลอดการสนทนา ได้เห็นรอยยิ้มเวลาผู้สูงอายุพูดคุยถึงเรื่องราวการใช้ชีวิตตั้งแต่อายุยังน้อย การเลี้ยงดูบุตร ได้รู้ถึงความสุขของผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกดีและมีความสุขในการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดกับผู้สูงอายุ (32c)

ประเด็นหลักที่ 3 ขาดความมั่นใจในความรู้ความสามารถ

ในขณะที่นักศึกษามีความรู้สึกเชิงบวกต่อการฝึกปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุ นักศึกษาก็ยังได้กล่าวถึงความรู้สึกเชิงลบที่แฝงมาด้วยกันคือ ความเครียด ซึ่งเป็นสภาวะที่นักศึกษารู้สึกกดดันไม่สบายใจ นักศึกษารู้สึกขาดความมั่นใจในตัวเองว่าปฏิบัติการพยาบาลที่ทำให้ผู้ป่วยนั้นถูกหรือผิด การต้องปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้นำกิจกรรมในการให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ นอกจากนั้นยังวิตกกังวลว่าผู้สูงอายุจะดึงท่อช่วยหายใจออกเองและการที่ท่อช่วยหายใจหลุดโดยไม่ได้วางแผน ทำให้ผู้สูงอายุเกิดภาวะพร่องออกซิเจน นักศึกษากลัวว่าสิ่งที่ตนเองปฏิบัติจะก่อให้เกิดความผิดพลาดหรือทำให้ผู้สูงอายุอาการทรุดลงกว่าเดิม กลัวว่าผู้สูงอายุจะไม่เข้าใจในเนื้อหาความรู้ที่สอน บางครั้งนักศึกษายังรู้สึกท้อแท้ใจ เสียใจ จากการไม่สามารถตอบคำถามของอาจารย์นิเทศได้ ทำให้นักศึกษารู้สึกว่าตนเองเตรียมความรู้ในการฝึกภาคปฏิบัติไม่เพียงพอ นอกจากนี้ นักศึกษาจะต้องใช้การสื่อสารกระตุ้นให้ผู้สูงอายุได้พูดเพื่อแสดงความคิดเห็น บอกถึงปัญหาและความรู้สึกของตนเองในระหว่างการซักประวัติเพื่อค้นหาปัญหาของผู้สูงอายุ ซึ่งปัญหาการสื่อสารที่พบได้แก่ความรู้สึกรู้สึกอึดอัดและกังวลใจไม่รู้ว่าจะเริ่มต้นในการสื่อสารหรือเลือกใช้คำพูดอย่างไร รู้สึกขาดความมั่นใจในการเริ่มต้นสนทนากับผู้สูงอายุ และเกรงว่าคำพูดของตนจะกระทบความรู้สึกของผู้สูงอายุมากขึ้น ซึ่งสภาวะกดดันที่ให้นักศึกษารู้สึกไม่สบายใจมาจาก 3 เรื่องหลัก ดังนี้

1. วิดกกังวล/กลัว

ความวิตกกังวล/กลัวว่าสิ่งที่ตนเองปฏิบัติจะก่อให้เกิดความผิดพลาดกับผู้ป่วยเป็นความรู้สึกของนักศึกษาที่เกิดขึ้นในหลายสถานการณ์ของการฝึกภาคปฏิบัติ เช่น ขาดความมั่นใจในความสามารถในบทบาทการเป็นผู้ให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ กังวลใจในการผสมยาให้ผู้ป่วยว่าถูกต้องหรือไม่ การใช้เวลาในการทำแผลให้ผู้ป่วยนาน กลัวว่าจะทำให้ผู้ป่วยเจ็บปวดมากขึ้นหรือไม่สุขสบายจากการดูแลที่เหมาะสม ดังข้อมูลที่นักศึกษาได้บันทึกไว้ ดังนี้

การผสมยาเพิ่งเป็นวันแรกของการขึ้นฝึก หนูก็ไม่รู้ว่าที่หนูกำลังทำอยู่นั้นถูกไหม หนูก็ไปถามอาจารย์แต่อาจารย์ก็ตอบกลับมาว่าเธออยู่ปี 2 แล้วจะทำอะไรเธอก็คิดเองบ้าง ทำให้ตอนนั้นหนูก็ผสมยาช้าและใช้เวลาในการผสมยาค่อนข้างเยอะ รู้สึกว่าสิ่งที่ทำอยู่นั้นถูกหรือผิดและไม่มีความมั่นใจในตัวเอง กลัวว่าตัวเองจะทำสิ่งที่ก่อให้เกิดความผิดพลาดแก่ผู้ป่วย (121w)

ดิฉันรู้สึกตื่นเต้นและกลัว เพราะคุณยายดึงท่อออกต่อหน้าต่อตา และดิฉันภาวนาขอให้คุณยายไม่เป็นอะไร ขณะที่พี่พยาบาลและหมอใส่ท่อให้คุณยาย ดิฉันก็รู้สึกสงสารคุณยาย เพราะคุณยายทำทางจะเจ็บมาก (190w)

2. ขาดการเตรียมความพร้อมก่อนการฝึกปฏิบัติการพยาบาล

นักศึกษบางคนที่มีความวิตกกังวลหรือไม่มั่นใจในตนเอง และขาดความรู้ทางทฤษฎีที่เพียงพอ ทำให้เกิดผลกระทบต่อความรู้สึกในการจัดการสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งสถานการณ์ที่นักศึกษาได้กล่าวถึง ได้แก่ การตอบคำถามของอาจารย์ในเทศไม่ได้ ทำให้นักศึกษาประเมินตนเองว่าเตรียมความรู้ทางทฤษฎีที่ไม่เพียงพอ เกิดความผิดพลาดในการผสมยาจากความไม่รอบคอบ ลักษณะการนิเทศของอาจารย์ที่นักศึกษาได้กล่าวถึง อาจารย์บางท่านพูดลักษณะตำหนิไม่ให้เกียรตินักศึกษา โดยไม่คำนึงว่านักศึกษายังไม่มีประสบการณ์ในปฏิบัติการพยาบาลนั้น ๆ ทำให้นักศึกษารู้สึกล้มเหลว เป็นคนที่ผิดพลาด ผิดต่อเพื่อน ๆ ที่ไม่ใช่สมาชิกกลุ่มที่ดี รู้สึกท้อแท้ใจ เศร้า เสียใจ คิดอยากลาออกจากวิทยาลัย ดังข้อมูลที่นักศึกษาได้บันทึกไว้ ดังนี้

ในขณะที่เกิดเหตุการณ์นี้หนูรู้สึกท้อแท้ใจ ที่หนูไม่ได้เตรียมข้อมูลไปดีพอ ทำให้อาจารย์ต้องมาบ่นมาดุเรื่องของหนู ทำให้เพื่อนที่เขาไม่เกี่ยวข้องต้องมารับฟังเรื่องบ่นของหนู หนูรู้สึกท้อแท้ใจ รู้สึกเศร้า รู้สึกอยากลาออก (28w)

รู้สึกว่าตนเองไม่พร้อมในการขึ้นฝึกครั้งนี้ ความรู้ที่เตรียมไปยังไม่ครอบคลุมพอที่จะดูแลผู้ป่วยคนหนึ่งได้เป็นอย่างดี และรู้สึกตื่นเต้นกับการตอบคำถามอาจารย์ทุกครั้ง ทำให้คิดไม่ทัน ไม่สามารถตอบคำถามของอาจารย์ได้ (26w)

3. ขาดทักษะการซักประวัติ

การประเมินภาวะสุขภาพ เป็นขั้นตอนแรกที่มีความสำคัญในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยใช้วิธีการซักประวัติ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความครอบคลุมและถูกต้อง สามารถนำข้อมูลที่ได้ออกไปวางแผนการพยาบาลได้อย่างเหมาะสม ซึ่งในการซักประวัติผู้สูงอายุของนักศึกษาที่มีความรู้สึกลึ้นเต้น ทำให้เกิดปัญหาในระหว่างการซักประวัติ เช่น การใช้คำถามที่ผู้สูงอายุไม่เข้าใจ การถามคำถามเดิม ๆ ซ้ำ ๆ การถามวกไปวนมา หรือการถามเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว ทำให้ผู้สูงอายุไม่พอใจที่นักศึกษารับรู้ได้จากคำพูดและการแสดงออกของผู้สูงอายุ นักศึกษาได้เรียนรู้แนวทางในการแก้ปัญหาโดยการซ้อมพูดซักถามกับเพื่อน การเรียบเรียงคำถามก่อนมาสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ การหยุดถามคำถามเมื่อรู้สึกว้าวใจไปกระทบกระเทือนจิตใจของผู้สูงอายุ การใช้ความเจียมหรือทักษะการฟังเพื่อรอให้ผู้สูงอายุได้พูดระบาย หากผู้สูงอายุยังเจียมต้องใช้คำถามกระตุ้นให้ผู้สูงอายุได้ระบายความรู้สึก และการใช้คำพูดที่ถนอมหัวใจผู้สูงอายุให้มากที่สุด นอกจากนี้ นักศึกษายังได้เรียนรู้ว่าสิ่งสำคัญที่สุด คือ การสร้างสัมพันธภาพเพื่อให้ผู้สูงอายุเกิดความไว้วางใจ เพื่อที่จะทำให้การพูดคุยกับผู้สูงอายุราบรื่นไปด้วยดี ดังข้อมูลที่นักศึกษาได้บันทึกไว้ ดังนี้

มีปัญหาเกี่ยวกับการซักประวัติข้อมูลผู้สูงอายุเพื่อทำการสำรวจปัญหาและกิจกรรมการพยาบาลที่จะให้ผู้สูงอายุ ขณะนั้นก็รู้สึกเครียดและกดดัน เพราะผู้สูงอายุยังมีสัมพันธภาพที่ยังไม่ดีกับผู้ซักถาม ทำให้ได้ข้อมูลไม่ครบและไม่ตรงกับคำถามที่ได้ถามไป จากเหตุการณ์นี้แสดงให้เห็นว่าในการซักประวัติ สิ่งสำคัญที่สุด คือ การสร้างสัมพันธภาพเพื่อให้ผู้สูงอายุเกิดความไว้วางใจ เพื่อที่จะทำให้การพูดคุยกับผู้สูงอายุราบรื่นไปด้วยดี (119s)

การถามคำถามเดิม ๆ ซ้ำ ๆ ทำให้คุณยายพูดว่า “บอกไปแล้ว” และสีหน้าคุณยายก็เปลี่ยน มีที่ท่าไม่อยากจะคุยต่อ ซึ่งบางคำถามที่เพื่อนถามไปแล้วก็ไม่ควรที่จะถามซ้ำอีก หากได้ข้อมูลในส่วนนี้แล้ว และให้ความเข้าใจแก่ผู้สูงอายุ (153s)

อภิปรายผลการวิจัย

ประสบการณ์การเรียนรู้การพยาบาลผู้สูงอายุผ่านการสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาลมี 3 ประเด็นหลักคือ 1) การฝึกปฏิบัติการพยาบาลช่วยให้เข้าใจกระบวนการสูงอายุ 2) มีความรู้สึกในเชิงบวกต่อการฝึกปฏิบัติการพยาบาล 3) ขาดความมั่นใจในความรู้ความสามารถ ซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

การฝึกปฏิบัติการพยาบาลช่วยให้นักศึกษาเข้าใจกระบวนการสูงอายุสะท้อนให้เห็นว่านักศึกษาได้มีการเชื่อมโยงความรู้ภาคทฤษฎีสู่การปฏิบัติ ทั้งนี้เนื่องจากการเรียนรู้ทางคลินิกเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ ทำให้นักศึกษาได้มีโอกาสพิจารณาไตร่ตรองกระบวนการสูงวัยผ่านประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม ค้นหาประเด็นและปัญหาทางสุขภาพของผู้สูงอายุเพื่อการดูแลและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์นี้จะช่วยสร้างมุมมองต่อผู้สูงอายุขึ้นใหม่ ส่งผลให้ทัศนคติของนักศึกษาเปลี่ยนไป การเรียนรู้ทางคลินิกเป็นโอกาสที่ดีในการสร้างแรงบันดาลใจให้นักศึกษา

พยาบาลเข้าใจการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ของผู้สูงอายุและส่งเสริมทัศนคติเชิงบวกที่มีต่อการดูแลผู้สูงอายุ สอดคล้องกับผลการวิจัย ศิริกุล การุณเจริญพาณิชย์, และสุภัทรา สีเสนห์ (2560) นักศึกษาพยาบาล ได้แสดงความคิดเห็นต่อประโยชน์ของการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้จากประสบการณ์ว่าการเรียนรู้จาก ประสบการณ์จริง ทำให้มีความรู้ความเข้าใจผู้สูงอายุทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคมทั้งในภาวะ ปกติหรือภาวะเสี่ยง และ Sakamoto (2022) ได้ศึกษาการรับรู้ของนักศึกษาต่อประสบการณ์การฝึกปฏิบัติ การพยาบาลในคลินิกผู้สูงอายุสุขภาพดี พบว่า ประสบการณ์ในการฝึกภาคปฏิบัติทำให้นักศึกษาพยาบาล เกิดกระบวนการเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สูงอายุ ซึ่งทำให้นักศึกษาเข้าใจกระบวนการสูงอายุได้ ลึกซึ้งเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ประสบการณ์การเรียนรู้ดังกล่าวไม่ได้ส่งผลต่อเฉพาะการดูแลผู้สูงอายุเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อนักศึกษาพยาบาลในการตั้งเป้าหมายเพื่อดำเนินชีวิตไปสู่การสูงวัยอย่างมีสุขภาพ (Healthy aging)

ความรู้สึกเชิงบวกต่อการฝึกปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุ ในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลนักศึกษา ต้องการผู้ที่มีสัมพันธภาพที่ดี มีความยิ้มแย้มแจ่มใส เพื่อให้เกิดความกล้าแสดงออกทางด้านความคิดและ การปฏิบัติงาน สอดคล้องกับการศึกษาประสบการณ์ของนักศึกษาพยาบาลในการฝึกปฏิบัติบนหอผู้ป่วย วิกฤต พบว่า นักศึกษาพยาบาลจะกล้าปฏิบัติทักษะการพยาบาล กล้าถามและขอคำแนะนำถ้าอาจารย์นิเทศ อาจารย์พี่เลี้ยง พยาบาลประจำการมีความยิ้มแย้มแจ่มใส เข้าใจ เห็นใจให้ความรู้ให้การดูแลแบบเอื้ออาทร และมีสัมพันธภาพที่ดีกับนักศึกษา ทำให้ลดความวิตกกังวล ความเครียด นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ที่ดี และ ฝึกปฏิบัติทักษะได้อย่างมั่นใจมากขึ้น (Naglaa & Amal, 2015) นอกจากนี้ นักศึกษายังเกิดความภาคภูมิใจ ในตนเอง ซึ่งเกิดจากการประเมินคุณค่าของตนเองว่ามีความสามารถและมีความพึงพอใจที่สามารถใช้ ศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ในการปฏิบัติกิจกรรมการพยาบาล และการจัดกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุจนประสบความสำเร็จ ความภาคภูมิใจในตนเองนี้เป็นผลจากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่ สำคัญ เช่น ผู้สูงอายุ อาจารย์ พยาบาลพี่เลี้ยง (Panteka, Koukourikos, & Pizirtzidou, 2014) และ Mattos et al. (2015) ได้เสนอว่า การจัดให้นักศึกษาพยาบาลและผู้สูงอายุได้ร่วมกันทำกิจกรรมในระหว่าง การฝึกปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะกระตุ้นให้นักศึกษาพยาบาลมีความสนใจต่อการดูแล ผู้สูงอายุต่อไป

ขาดความมั่นใจในความรู้ความสามารถของตนเอง เป็นประสบการณ์เชิงลบที่นักศึกษาได้บันทึก ในแบบสะท้อนคิด ซึ่งมีหลายปัจจัยคือ วิตกกังวล ขาดความมั่นใจในการปฏิบัติการพยาบาล ขาดความรู้ สัมพันธภาพและการสื่อสาร ลักษณะการนิเทศงานและสัมพันธภาพกับอาจารย์ ขาดการเตรียมความพร้อม เป็นปัจจัยที่ทำให้นักศึกษาขาดแรงจูงใจและความสนใจต่อการฝึกปฏิบัติการพยาบาล ส่งผลให้การเรียนรู้ ลดลงและผลการเรียนรู้ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง รวมถึงประสิทธิภาพในการปฏิบัติการพยาบาลลดลง ซึ่ง อาจารย์นิเทศไม่สามารถควบคุมปฏิริยาตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมทางคลินิกของนักศึกษาได้ แต่ควร ทำความเข้าใจปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์เชิงลบที่นักศึกษาพยาบาลกำลังประสบในระหว่าง การฝึกปฏิบัติการทางคลินิก ดังนั้น อาจารย์ควรดูแลนักศึกษาอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะเมื่อนักศึกษาให้การดูแล

ผู้สูงอายุที่มีการเจ็บป่วยและมีความซับซ้อนในการดูแล เพื่อลดความวิตกกังวลและตื่นเต้นของนักศึกษา และควรเตรียมความพร้อมของนักศึกษาก่อนการขึ้นฝึกปฏิบัติ โดยการประเมินความรู้และทักษะการปฏิบัติพยาบาลก่อนและหลังการเตรียมความพร้อมเพื่อให้ นักศึกษาทราบปัญหาของตนเองและวางแผนการ พัฒนาตนเองต่อไป เช่นเดียวกับอาจารย์จำเป็นต้องวางแผนให้การช่วยเหลือนักศึกษาที่มีปัญหาการเตรียม ความพร้อมให้นักศึกษาก่อนขึ้นฝึกปฏิบัติจึงมีความสำคัญมากในการช่วยให้นักศึกษามีความเครียดน้อยลง และมีความมั่นใจในการปฏิบัติทักษะการพยาบาลต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จได้ตามเป้าหมาย (ภัททิยา จันทเวช, 2561)

ประสบการณ์เชิงลบอีกอย่างของนักศึกษา คือ ขาดทักษะการซักประวัติ การประเมินสภาวะสุขภาพ เป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการพยาบาลที่มีความสำคัญ โดยใช้การพูดคุยหรือซักถามข้อมูลของผู้สูงอายุ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปวางแผนการพยาบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ คุณภาพของการประเมินสภาวะสุขภาพขึ้น กับทักษะการสื่อสารและสัมพันธภาพ จากผลการวิจัยพบว่า ปัญหาอุปสรรคในการสื่อสารเกิดขึ้นทั้งจาก ผู้สูงอายุและตัวนักศึกษาเอง สอดคล้องกับการศึกษาของ Dahlke, Kalogirou, and Swoboda (2020) พบว่า พยาบาลวิชาชีพให้ความเห็นว่า การสื่อสารกับผู้สูงอายุเป็นสิ่งที่ซับซ้อนและเป็นทักษะที่ยาก บทเรียน การสื่อสารไม่มีข้อมูลแนะนำว่าควรจะทำอะไรกับผู้สูงอายุในเรื่องอะไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารกับ ผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อม นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า นักศึกษาได้เรียนรู้ว่าการซักประวัติเป็นสิ่งสำคัญ ที่สุด การพูดคุยกับผู้สูงอายุจะต้องสร้างสัมพันธภาพที่ดีเพื่อให้เกิดความไว้วางใจ ซึ่งสอดคล้องกับ Hammar, Holmstrom, Skoglund, Meranius, and Sundler (2017) ซึ่งทำการศึกษาการดูแลและการสื่อสารกับ ผู้สูงอายุของนักศึกษาพยาบาลพบว่า แม้ว่านักศึกษาจะมีทัศนคติที่ดีในการสื่อสารกับผู้สูงอายุแต่สมรรถนะ การสื่อสารของนักศึกษายังต้องได้รับการปรับปรุงทั้งในด้านการสร้างสัมพันธภาพและเทคนิคการสื่อสาร ที่ดี อาจารย์จำเป็นต้องเพิ่มความสามารถของนักศึกษาในการสื่อสารกับผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพโดยการ ส่งเสริมให้นักศึกษาได้เรียนรู้ทักษะการสื่อสารที่จำเป็นต่อการดูแลผู้สูงอายุ โดยการจัดประสบการณ์ให้ นักศึกษาเผชิญสถานการณ์จริงหรือสถานการณ์จำลองในคลินิกเพื่อฝึกทักษะการสื่อสารในการปฏิบัติการ พยาบาล และ จากการศึกษาของ ศิริกุล การุณเจริญพาณิชย์ และสุภัทรา สีเสนห์ (2560) ได้พัฒนาโปรแกรม พัฒนาศักยภาพนักศึกษาพยาบาลด้านการประเมินผู้สูงอายุแบบองค์รวมผ่านการเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์ หลังจากที่ใช้โปรแกรมพบว่า นักศึกษาทุกคนมีทักษะการประเมินผู้สูงอายุแบบองค์รวมที่ถูกต้อง มีความมั่นใจในการสื่อสารและสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้สูงอายุ

สรุปและข้อเสนอแนะ

นักศึกษาพยาบาลสะท้อนให้เห็นว่าการฝึกปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุช่วยเพิ่มพูนการเรียนรู้จาก ภาคทฤษฎี ประสบการณ์การเรียนรู้ในภาคปฏิบัติเพิ่มความรู้ลึกซึ้งบวกต่อการฝึกปฏิบัติการพยาบาล ผู้สูงอายุและมีเจตคติที่ดีต่อผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตามนักศึกษาพยาบาลยังขาดทักษะปฏิบัติการพยาบาลทำให้นักศึกษาพยาบาลขาดความมั่นใจ อาจส่งผลต่อคุณภาพการพยาบาลผู้สูงอายุและการเรียนรู้ของนักศึกษา

การเตรียมความพร้อมก่อนการฝึกปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุและการเพิ่มทักษะการปฏิบัติการพยาบาล การประเมินภาวะสุขภาพ การสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสารกับผู้สูงอายุ อาจารย์นิเทศควรมีเจตคติที่ดีต่อผู้สูงอายุและเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติการพยาบาล เพื่อให้นักศึกษาพยาบาลได้เรียนรู้ผ่านการรับรู้ของตนเองจากแบบอย่างจะทำให้การแสดงออกของนักศึกษาเมื่อเป็นพยาบาลวิชาชีพมีโอกาสที่จะปฏิบัติเป็นรูปแบบเดียวกัน

ข้อเสนอแนะด้านการศึกษาพยาบาล

สามารถนำข้อมูลไปใช้ในการเตรียมนักศึกษาพยาบาลให้มีความพร้อมในการดูแลผู้สูงอายุ ดังนี้

1. ภายหลังการจัดกิจกรรมสิ้นสุดลงควรได้มีการสะท้อนผลสำเร็จในการจัดกิจกรรมของนักศึกษา เพื่อส่งเสริมคุณค่าในตนเองและเกิดเจตคติที่ดีต่อผู้สูงอายุและการฝึกปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุ
2. ควรจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้นักศึกษาก่อนการเรียนการพยาบาลผู้สูงอายุ เพื่อเพิ่มประสบการณ์และพัฒนาเจตคติต่อผู้สูงอายุ
3. ควรจัดประสบการณ์ให้นักศึกษาเผชิญสถานการณ์จริงหรือสถานการณ์จำลองในคลินิกเพื่อพัฒนาทักษะต่าง ๆ เป็นการเตรียมความพร้อมนักศึกษาก่อนการฝึกปฏิบัติ สร้างเสริมความรู้และความมั่นใจให้กับนักศึกษา

ข้อเสนอแนะด้านการวิจัย

ข้อมูลวิจัยไปศึกษาความต้องการของนักศึกษาต่อการเตรียมความพร้อมในการฝึกภาคปฏิบัติ หรือพัฒนารูปแบบหรือผลของการเตรียมความพร้อมนักศึกษาก่อนฝึกปฏิบัติงานต่อความรู้ เจตคติและทักษะการปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุของนักศึกษาพยาบาล

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ทุ่มเทเวลาและให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- ปณดา เหล่าชนถาวร. (2561). *ประสบการณ์ทางจิตใจในการทำวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาระดับปริญญาเอก (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ภักทิยา จันทเวช. (2561). การเตรียมความพร้อมนักศึกษาพยาบาลเพื่อลดความเครียดในการฝึกปฏิบัติงานห้องคลอด. *วารสารเกื้อการุณย์*, 25(1), 184-191.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2564). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2563*. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศิริกุล การุณเจริญพานิชย์, และสุภัทรา สีเสนห์. (2560). การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาศักยภาพนักศึกษาพยาบาลด้านการประเมินผู้สูงอายุแบบองค์รวมผ่านการเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์. *วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข*, 27(2), 168-180.

- สมจิตต์ สินธุชัย, สุดา เชนพิทักษ์ศิริกุล, และปิยะรัตน์ หยกสุริยันต์. (2561). การสะท้อนคิดการปฏิบัติในการศึกษาทางพยาบาลศาสตร์. *วารสารพยาบาลทหารบก*. 19(2), 15-23.
- สุภารัตน์ พิสัยพันธุ์, อนงค์ลักษณ์ วงศ์ตรี, และณัฐชยาน์ ชาบัวคำ. (2565). ความรู้และทัศนคติในการดูแลผู้สูงอายุของนักศึกษาพยาบาล. *วารสารศูนย์อนามัยที่ 9*. 16(1), 325-342.
- Bagnato, S., Dimonte, V., & Garrino, L. (2013). The reflective journal: A tool for enhancing experience-based learning in nursing students in clinical practice. *Journal of Nursing Education and Practice*. 3(3), 102-111.
- Bjerkvik, L. K., & Hilli, Y. (2019). Reflective writing in undergraduate clinical nursing education: A literature review. *Nurse Education in Practice*. 35, 32-41.
- Dahlke, S., Kalogirou, M. R., & Swoboda, N. L. (2020). Registered nurses' reflections on their educational preparation to work with older people. *International Journal of Older People Nursing*. 1-11.
<https://doi.org/10.1111/opn.12363>
- Dewey, J. (1933). *How we think: A restatement of the relation of reflective thinking to the educative process*. Boston, MA: D.C. Heath & Co Publishers.
- Gibbs, G. (1988). *Learning by doing: A guide to teaching and learning methods*. Oxford: Further Educational Unit, Oxford Polytechnic.
- González-García, M., Lana, A., Zurrón-Madera, P., Valcárcel-Álvarez, Y., & Fernández-Feito, A. (2020). Nursing students' experiences of clinical practices in emergency and intensive care units. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2-14.
<http://dx.doi.org/10.3390/ijerph17165686>
- Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1989). *Fourth generation evaluation*. Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Hammar, L. M., Holmstrom, I. K., Skoglund, K., Meranius, M. S., & Sundlere, A. J. (2017). The care of and communication with older people from the perspective of student nurses. A mixed method study. *Nurse Education Today*, 52, 1-6.
- Jasper, M., & Rosser, M. (2013). *Reflection and reflective practice*. In Rosser, M., Mooney, G. P., & Jasper, M. (Eds). Professional development. reflection and decision making in nursing and Healthcare. Chichester: Wiley-Blackwell.
- Levett-Jones, T., & Bourgeois, S. (2015). *The clinical placement: An essential guide for nursing students*. Sydney, Australia: N.S.W. Elsevier Australia.
- Mattos, M. K., Jiang, Y., Seaman, J. B., Nilsen, M. L., Chasens, E. R., & Novosel, L. M. (2015). Baccalaureate nursing students' knowledge of and attitudes toward older adults. *Journal of Gerontological Nursing*. 41(7), 46-56.

- Mlinar Reljic, N., Pajnikihar, M., & Fekonja, Z. (2019). Self-reflection during first clinical practice: The experiences of nursing students. *Nurse Education Today*, 72, 61-66.
- Naber, J., & Markley, L. (2017). A guide to nursing students' written reflections for students and educators. *Nurse Education in Practice*, 25, 1-4.
- Naglaa, A., & Amal, I. (2015). Assessment of critical care nursing student's stressor and coping strategies during clinical practice in intensive care and emergency units. *Asian Academy of Management Journal*, 13(4), 1-39.
- Panteka, A. D., Koukourikos, K., & Pizirtzidou, E. (2014). The concept of self-esteem in nursing education and its impact on professional behavior. *International Journal of Caring Sciences*, 7(1), 6-11.
- Sakamoto, R. R. (2022). Influence of "RAP" experiences on nursing students' career choices in aging: A qualitative exploration. *Nurse Education Today*, 109, 1-5.
- Sun, F. K., Long, A., Tseng, Y. S., Huang, H. M., You, J. H., & Chiang, C. Y. (2016). Undergraduate student nurses' lived experiences of anxiety during their first clinical practicum: A phenomenological study. *Nurse Education Today*, 37, 21-26.
- Teskereci, G., & Boz, I. (2019). "I try to act like a nurse": A phenomenological qualitative study. *Nurse Education in Practice*, 37, 39-44.
- Westin, L., Sundler, A. J., & Berglund, M. (2015). Students' experiences of learning in relation to didactic strategies during the first year of a nursing programme: A qualitative study. *BMC Medical Education* 15(49), 2-8.